

Vaalisyklit

- Talouden ja politiikan (etenkin vaalien) välinen tutkimusperinne syntyi 1970-luvulla
- "When you think economics, think elections; when you think elections, think economics"
 - Edward R. Tufte (1978): *Political Control of the Economy*, Princeton University Press

Mikko Mattila 2003

1

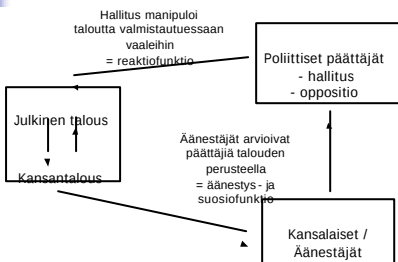
Vaalisyklit

- Vaalit vaikuttavat talouteen ainakin kolmella tavalla:
 - 1) Vallassa olevat päättäjät voivat tehdä päätöksiä, jotka parantavat heidän omia mahdollisuuksiaan tulevissa vaaleissa
 - 2) Päättäjät voivat tehdä päätöksiä, jotka rajoittavat heidän seuraajiensa mahdollisuuksia toteuttaa uudenlaista politiikkaa
 - 3) Yleinen epävarmuus tulevasta politiikasta vaikuttaa taloudellisten toimijoiden valintoihin

Mikko Mattila 2003

2

Poliittiset suhdannevaihtelut

Mikko Mattila 2003

3

Poliittiset suhdannevaihtelut

- Perusoletukset (hallitus):
 - 1) Hallitus haluaa voittaa tulevat vaalit
 - 2) Hallitus voi vaikuttaa talouteen
 - kansantalous: työttömyys, inflaatio
 - julkinen talous: eläkkeet, lapsilisät, opintotuet ym. tulonsiirrot
 - 3) Hallitus manipuloi taloutta parantaakseen vaalinvoiton mahdollisuuksia

Mikko Mattila 2003

4

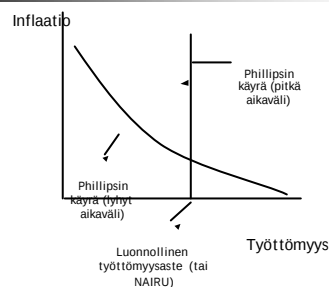
Poliittiset suhdannevaihtelut

- Perusoletukset (äänestäjät):
 - 1) Äänestäjät haluavat taloudellista hyvinvointia
 - 2) Äänestäjät palkitsevat hallitusta saaduista taloudellisista eduista vaaleissa
 - 3) Äänestäjät ovat "huonomuistisia" (eli "liikänäköisiä", eng. myopic)

Mikko Mattila 2003

5

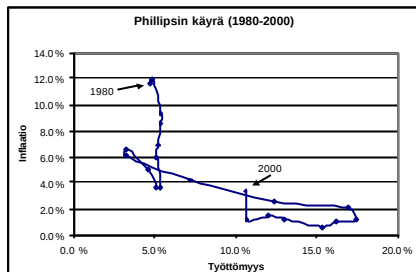
Poliittiset suhdannevaihtelut

Mikko Mattila 2003

6

Suomi 1980-2000

Mikko Mattila 2003

7

VP-funktiot

- Poliittisten suhdannevaihteluiden teoria voi toimia ainoastaan, jos äänestäjät huomioivat taloudellisen kehityksen äänestyspäätöksissään
- Tätä tutkitaan ns. äänestys- ja suosiofunktiolla
 - V = vote
 - P = popularity

Mikko Mattila 2003

8

VP-funktiot

- Äänestysfunktiolla tarkastellaan hallitusvastuussa olleen puolueen tai puolueiden menestystä valtakauden jälkeisissä vaaleissa
 - Ongelmana havaintojen vähäisyys
- Suosiofunktiolla tutkitaan hallituspuolueen (tai puolueiden) suosiota mielipidetiedusteluissa
 - joko kuukausittaiset tai neljännesvuosittaiset aikasarjat
 - Ongelmana suosiomittauksen epätarkkuus suhteessa oikeisiin vaalituloksiin

Mikko Mattila 2003

9

VP-funktioiden perusoletus

- Vastuuhypoteesi (reward/punishment hypothesis):
- Hallitus on vastuullinen maan taloudellisen tilanteen kehityksestä ja tämän kehityksen perusteella äänestäjät muodostavat mielipiteensä hallituksesta ja ilmaisevat sen joko vaaleissa tai kannatusmittauksissa

Mikko Mattila 2003

10

Tutkimusperinne

- VP-funktioita on tutkittu 1970-luvun alkupuolelta
- Tutkimuksia on julkaistu kaiken kaikkiaan yli 200, joista suurin osa keskittyy USA:han tai Britanniaan
- Vähemmän tutkittu pieniä maita ja maita, joissa monipuoluehallituksia

Mikko Mattila 2003

11

Tuloksia

- Suosio- ja äänestysfunktioiden perustulokset ovat samansuuntaiset, mutta suosiotutkimuksissa selkeämmät tulokset
 - Vaalien aikana äänestäjiin vaikuttavat perinteet enemmän kuin kyselyissä?
- Taloudellisilla tekijöillä pystytään selittämään noin 1/3 äänestystuloksista

Mikko Mattila 2003

12

Tuloksia

- Vaikuttavat taloudelliset suuret vaihtelevat maittain, mutta työttömyydellä ja inflaatiolla on lähes kaikkialla suurin vaikutus
- Äänestäjillä on lyhyt muisti, suurin vaikutus on viime aikojen kehityksellä, ei koko vaalikaudella
- Asymmetria: joidenkin tutkimusten mukaan äänestäjät rankaisevat vahvemmin huonosta taloudellisesta kehityksestä kuin palkitsevat hyvästä

Mikko Mattila 2003

13

Tuloksia

- Myös poliittisilla tekijöillä suuri, mutta usein lyhytaikainen vaikutus
 - "Rally around the flag" –ilmiö -> kansallisten kriisien aikana äänestäjät ryhmittäytyvät vallanpitäjien taakse
 - Thatcher ja Falklandin sota (1982, vaalit 1983)
 - Reagan ja Grenada (1983, vaalit 1984)
 - Skandaalit
 - Pääministerin vaihto

Mikko Mattila 2003

14

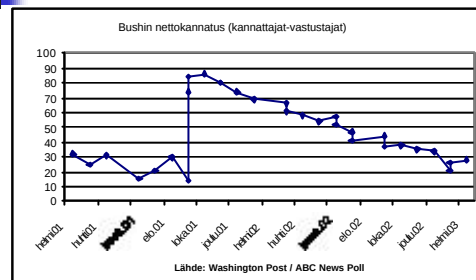
Tuloksia

- "Kuhertelukausi" (honeymoon-effect) uusien hallitusten tai presidenttien alkukaudella
- "Kyllästymisefekti" (Cost of Ruling)
 - Huolimatta talouden kehityksestä vallassa olevat puolueet menettävät kannatuksestaan 2-10% vaalikauden aikana
 - Syyt epäselvät
 - vähemmistöjen koalitiot
 - liian suuret vaalilupaukset
 - skandaalit & korruptio

Mikko Mattila 2003

15

Bushin kannatus

Mikko Mattila 2003

16

Poliittiset suhdannevaihtelut

- Poliittisten suhdannevaihteluiden teorit tarkastelevat vaalien ja hallituksen ideologisen koostumuksen vaikutusta talouspolitiikkaan
- Poliittisten suhdannevaihteluiden teorit voidaan jakaa kahteen pääluokkaan:
 - opportunistiset teorit
 - ideologiset teorit (puolueteorit)

Mikko Mattila 2003

17

Poliittiset suhdannevaihtelut

- Perustava ero em. teorioiden välillä on niiden oletamus poliittisten päättäjien toiminnasta
- opportunisti = tavoitteena ainoastaan voittaa seuraavat vaalit ja päästä uudelleen valtaan -> hallitukset toimivat samalla tavalla riippumatta poliittisesta koostumuksesta

Mikko Mattila 2003

18

Poliittiset suhdannevaihtelut

- Ideologinen hallitus pyrkii valtaan päästäkseen toteuttamaan omia poliittisia tavoitteitaan
- Vasemmistopuolueet haluavat alhaisen työttömyyden, sen toteuttamiseksi tarvitaan nopeampaa kasvua -> korkeampi inflaatio
- Oikeistopuolueet ovat (suhteellisesti) enemmän huolestuneista korkeasta inflaatiosta -> hitaampi kasvu -> korkeampi työttömyys

Mikko Mattila 2003

19

Opportunistiset teoriat

- 1-2 vuotta ennen vaaleja hallitus kiihdyttää taloudellista kasvua talouspolitiikan keinoin
 - BKT:n kasvu kiihtyy
 - työllisyys paranee
 - inflaatio kiihtyy
- Kasvun aikaansaamiseksi voidaan käyttää rahapolitiikkaa tai finanssipolitiikkaa
 - rahamäärän kasvu lisää automaattisesti inflaatiota
 - finanssipolitiikka: menojen kasvu tai verojen leikkaukset -> julkisen talouden tasapaino-ongelmat kasvavat

Mikko Mattila 2003

20

Opportunistiset teoriat

- Vaalien jälkeen seuraa taloudellinen taantuma, koska hallitus haluaa hillitä inflaation kasvua
- Ongelma: teoria olettaa, että äänestäjät ovat tyhmiä – he eivät opi historiasta mitään
- Vastaväite: hallituksella on aina informaatioetu
 - budjetin rakenne on monimutkainen ja se vaikuttaa talouteen niin monella eri tavalla, että ulkopuolisen on vaikea arvioida kaikkia toimenpiteiden vaikutuksia
 - esimerkiksi: mitä tapahtuu budjetin vajeelle, jos tuloveroa lasketaan x prosenttia?

Mikko Mattila 2003

21

Ideologiset teoriat

- Oletus: oikeistopuolueiden kannattajat ovat enemmän huolestuneita inflaatiosta kuin työttömyydestä, vasemmistopuolueiden kannattajat päinvastoin
- Vasemmistohallitusten aikana työttömyys alhaisemmalla tasolla kuin oikeistohallitusten aikana (ainakin ennen vaaleja)
- Vasemmistohallitusten aikana taloudellinen kasvu korkeammalla tasolla kuin oikeistohallitusten aikana (ainakin ennen vaaleja)

Mikko Mattila 2003

22

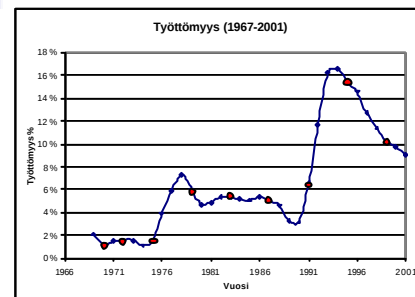
Ideologiset teoriat

- Empiirisiä tuloksia:
 - Vasemmistohallitusten aikana inflaatio pysyvästi korkeampi kuin oikeistohallitusten aikana
 - Työttömyyden suhteen tulokset ristiriitaisia
- Uudemmat teoriat olettavat, että vasemmistohallitukset eivät voi pysyvästi pitää työttömyyttä "luonnollisen työttömyysasteen" alapuolella -> ideologian vaikutus näkyy lähinnä juuri ennen vaaleja

Mikko Mattila 2003

23

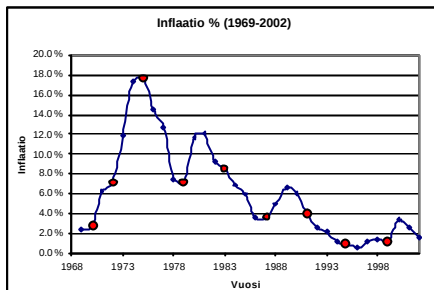
Työttömyys ja vaalit

Mikko Mattila 2003

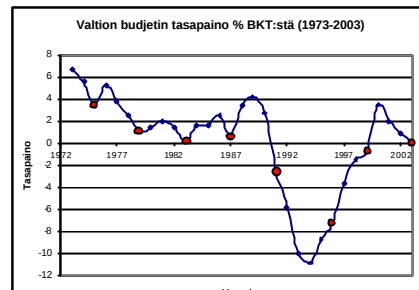
24

Inflaatio ja vaalit

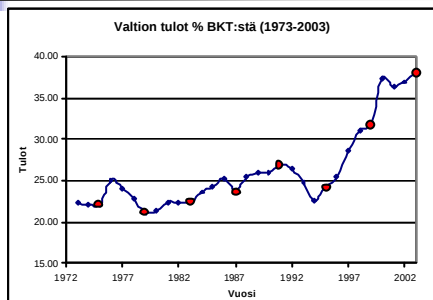
25

Valtiontalouden vaje ja vaalit

26

Valtion verotus ja vaalit

27

Tuloksia Suomesta

- 1950-luvulla säästäväisyyttä pidettiin poliittisen taitavuuden osoituksena
 - julkinen sektori ylijäämäinen
 - hallitusten keski-ikä n. 11 kk! -> ei ollut mahdollisuuksia pitkän tähtäimen taloussuunnitteluun
- 1960-luku: neutraali kausi
 - ei yhtä suuria säästöjä kuin 1950-luvulla, mutta ei myöskään suuria vajeita
 - valtion menot kasvoivat nopeasti, mutta ei merkittäviä eroja vaalivuosien ja muiden vuosien välillä

Mikko Mattila 2003

28

Tuloksia Suomesta

- 1970-luvulla selvä muutos: hallitus alkaa ostaa ääniä
 - 1970-luvulla virkamieshallitukset hoitivat laskusuhdanteen ikävät tehtävät
 - valtion menot kasvoivat vaalivuosina enemmän kuin vaaleja edeltävinä vuosina ja enemmän kuin vaalien jälkeisenä vuotena
 - budjetti tästä huolimatta pääosin ylijäämäinen, eikä valtion velka ollut suuri ongelma

Mikko Mattila 2003

29

Tuloksia Suomesta

- Vuoden 1987 vaaleihin Sorsan IV hallitus valmistautui suurella veroalella
 - ensimmäistä kertaa hallitus istui koko vaalikauden
- Vuonna 1987 valtaan Holkerin sinipunahallitus
 - vuoden 1991 vaalibudjetissa hallitus kasvatti "hysteerisesti" menoja
 - suurin budjettivaje yli 40 vuoteen
 - tulonsiirrot kotitalouksille kasvoivat reaalisesti yli 17%
- ideologiset sykliet Suomessa pieniä, johtuen laajapohjaisista koalitionhallituksista

Mikko Mattila 2003

30

Arviointia & tuloksia

- Jos poliittisten suhdannevaihteluiden teorit pitävät paikkansa, ovat vaihtelut ongelmallisia talouden pitkän tähtäimen kehityksen kannalta
 - talouden lyhytnäköinen manipulointi aiheuttaa ylimääräisiä vaihteluita ja epävarmuutta talouteen -> tasapainoinen kehitys vaarantuu
- Teoriat perustuvat monille vahvoille oletuksille toimijoiden käyttäytymisestä -> niiden uskottavuus joskus kyseenalainen

Mikko Mattila 2003

31

Arviointia & tuloksia

- Opportunistiset mallit ovat saaneet jonkin verran tukea empiirisissä kansainvälisissä tutkimuksissa
 - opportunistisia piirteitä hallitusten toiminnassa on havaittavissa, mutta vaihtelut eivät ole niin säännönmukaisia ja laajoja kuin teoria antaa olettaa
 - vaalisyklien todennäköisyyteen vaikuttavat poliittiset tekijät (erityisesti vaalivoiton todennäköisyys) ja yleinen taloudellinen tilanne
 - yleinen havainto kuitenkin on, että vaalivuosina raha- ja finanssipolitiikka on usein "löyempää" kuin muina vuosina

Mikko Mattila 2003

32

Arviointia & tuloksia

- Mahdollisia syitä opportunististen teorioiden toimimattomuudelle:
 - talouden manipulointi on vaikeampaa, kuin teorit olettavat -> talous pyrkii aina palautumaan "luonnolliseen" tasapainoon
 - rationaaliset odotukset pienentävät teorian uskottavuutta
 - äänestäjät eivät ole niin muistamattomia kuin teoria olettavat (esim. media käsittelee näitä asioita ahkerasti)

Mikko Mattila 2003

33

Arviointia & tuloksia

- Ideologiset mallit ovat saaneet huomattavasti vahvempaa tukea empiirisissä tutkimuksissa
 - ideologian vaikutus on kuitenkin vain lyhytaikaista, ei pitkän tähtäimen vaikutuksia muuten kuin inflaatioon
- Puoluejärjestelmällä suuri vaikutus
 - ideologiset syklit ovat sitä todennäköisempiä, mitä vähemmän puolueita hallituksessa
 - USA, Britannia
 - koalitionhallituksissa ideologian merkitys pienempi

Mikko Mattila 2003

34

Arviointia & tuloksia

- Monipuoluehallitukset ovat puolestaan huonoja hoitamaan valtion budjetin tasapainoa -> kykenemättömiä tekemään nopeita ja tehokkaita päätöksiä -> velka suurempi
- Siis: yhden puolueen hallitukset pystyvät hoitamaan vajetta tehokkaasti, mutta muuten politiikka tempoilevaa vaalitulosten mukaan
- monipuoluehallitukset tuottavat ennustettavaa politiikka, mutta myös suuremman velan

Mikko Mattila 2003

35

Arviointia & tuloksia

- Itsenäiset keskuspankit pystyvät tasoittamaan poliittisia suhdannevaihteluita
 - mahdollisena ongelmana on, että samalla rahapolitiikka siirtyy poliittisen kontrollin ulkopuolelle
- Budjettijärjestelmällä suuri vaikutus
 - lailla määrätty tasapainovaatimus on liian tiukka
 - hallitussovimusten kehystavoitteet hyvä tapa rajata vaalibudjettien mahdollisuuksia
- Talouden avoimuus rajaa hallituksen mahdollisuuksia (hyvässä ja pahassa)

Mikko Mattila 2003

36

Tulevaisuus?

- Katoavatko poliittiset suhdannevaihtelut tulevaisuudessa?
 - EMU
 - globalisaatio
 - puolueiden samankaltaistuminen
 - julkisen sektorin kasvun rajat saavutettu
- Tuskin katoavat, mutta ne muuttuvat yhä epäsäännöllisimmiksi